

11. Stoljarov V.I. Aktual'nye problemy istorii i filosofsko-sociologicheskoy teorii fizicheskoy kul'tury i sporta / V.I. Stoljarov. – M.: GCOLIFK, 1984. – 103 s.

12. Tymoshenko O.V. Osnovy teorii ta metodyky vykladannya sportyvnykh i rukhlyvykh ihor : [navchal'no-metodychnyy posibnyk] / O.V. Tymoshenko, R.M. Misharovs'kyi, V.Ya. Makhov. – K., 2003. – 213 s.

Кузнєцова О.Т.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄТОВАНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЦІННОСТЕЙ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядаються теоретичні і методологічні аспекти особистісно-орієнтованого виховання студентів у процесі їх залучення до цінностей фізичної культури. Представлені принципи, нові методики формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів спеціальних навчальних відділень під час занять в експериментальних групах. Наголошено, що важливими учасниками у процесі залучення студентів до цінностей фізичної культури є викладачі фізичного виховання.

Ключові слова: фізичне виховання, студент, особистісно-орієнтований підхід, цінності фізичної культури.

Кузнєцова Е.Т. Методологические основы личностно-ориентированного воспитания студентов в процессе их привлечения к ценностям физической культуры В статье рассматриваются теоретические и методологические аспекты личностно-ориентированного воспитания студентов в процессе их привлечения к ценностям физической культуры. Представлены принципы, новые методики формирования мотивационно-ценностного отношения студентов специального учебного отделения во время занятий в экспериментальных группах. Отмечено, что важными участниками в процессе присоединения студентов к ценностям физической культуры являются преподаватели физического воспитания.

Ключевые слова: физическое воспитание, студент, личностно-ориентированный подход, ценности физической культуры.

Kuznetsova O.T. Methodological aspects of students' personality oriented education in the process of bringing them to the values of physical culture. In the article theoretical and methodological aspects of students' personality oriented education in the process of bringing them to the values of physical culture are exposed.

Analysis of the literature made it possible to identify the basic values of physical culture, which must be considered in the educational process in higher educational establishments: the preservation and strengthening of health by facilities of physical education; physical activity; physical and mental capacity due to physical exercises; healthy way of life; sport skills with special training; physical perfection; hardening of the body; standards of the personal hygiene.

It is set that the aggregate of the valued orientations, which were formed for a student, provides a clarity and stability of civil position, his relation to the duties, to the colleagues, teachers and to other people on the whole. The role of personality oriented approach in forming of physical culture and positive attitude to the values of physical culture is exposed. The results of research on the problem of finding new methods and educational technologies to attract students of special medical groups to the values of physical culture are presented.

The followings principles of forming students' motivational valued attitude to physical education and healthy way of life in the experimental groups are selected: consciousness; subject orientation of educational relations; health-improvement orientation; independent actions; initiative; responsibility. It is emphasized that teachers are the important explorers of students' joining to the values of physical culture.

Key words: physical education, student, personality oriented approach, values of physical culture.

Постановка проблеми. Сьогодні розвиток інноваційних технологій в галузі викликаний певним соціокультурним попитом, а це означає, що в результаті наступності склалася певна мотивація до того чи іншого типу фізкультурно-оздоровчої роботи. Нові ціннісні детермінанти орієнтують людину на досягнення фізичного і духовного розвитку, поліпшення самопочуття, психічного і фізичного здоров'я в цілому.

Аналіз змісту інноваційних форм і засобів фізичної активності населення різних країн показує, що в сучасних умовах фізична культура людини трактується не тільки як сукупність фізичних якостей особистості, а й як певний спосіб життя. При цьому вирішальним фактором зміцнення здоров'я є позиція самої людини, її ставлення до власного соціального, психологічного та фізичного здоров'я. Тому провідну роль набуває особистісно-орієнтований підхід у процесі формування ціннісно-мотиваційних установок особистості, орієнтованої на здоровий спосіб життя, який стає основою сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання проблеми використання цінностей фізичної культури для виховання дітей та молоді зробили видатні педагоги-мислителі Я.А. Коменський, І.Й. Песталоцці, П'єр де Кубертен, О.Д. Бутовський, П.Ф. Лесгафт, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, І.М. Боберський, Г.Г. Ващенко, В.О. Сухомлинський. У їх працях найбільш повно розкрито цінності фізичної культури для збереження здоров'я молодого покоління, здійснено концептуальне осмислення наукових і прикладних засад фізичної культури, її сутності, цілей і завдань, обґрунтовано ефективні принципи, засоби формування всебічно розвиненої особистості молоді людини.

Вивчення практики вищих навчальних закладів щодо залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури показало, що в Україні у сучасній системі фізичного виховання реалізуються намагання різних дослідників (В.Г. Ареф'єв, О.М. Вацеба, М.Д. Зубалій, С.М. Канішевський, Г.П. Грибан, С.І. Присяжнюк, Л.П. Суцєнко та інші) знайти нові форми та зміст фізичного виховання, які б відповідали сучасним вимогам і потребам студентської молоді. Модель поетапного формування

мотивації студентів до рухової активності в процесі фізичного виховання розроблена професором Є.А. Захаріною [6].

Науковцями доведено, що система ціннісних орієнтацій у студентів не є сталою, незмінною (Г.П. Грибан, М.С. Гончаренко, М.В. Гриньова, Н.Н. Завидівська та інші). У процесі фізичного виховання студент як особистість, маючи певну самостійність, сприймає і трансформує навколишню інформацію, виробляє свої підходи до неї, генерує нові цінності. Особистість живе і формується в умовах певного соціального середовища, певної системи освіти і виховання. Від курсу до курсу змінюється й система цінностей – з'являються нові, відбувається переосмислення та переоцінка старих. До ієрархії життєвих цінностей особистості студента вносять свої корективи стан його здоров'я, рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Аналіз наукових джерел доводить, що необхідною умовою оптимізації системи фізичного виховання студентської молоді є перебудова усіх компонентів системи, де метою є не формування особистості із заданими властивостями, а створення умов для повноцінного прояву та відповідного розвитку особистісних функцій студентської молоді.

Мета дослідження: розкрити методологічні аспекти особистісно-орієнтованого виховання студентів у процесі їх залучення до цінностей фізичної культури.

Виклад матеріалу дослідження. Методологічно-цільовий блок структурно-функціональної моделі методичної системи застосування оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання студентів є системоутворюючим, який визначає функції всіх інших компонентів системи і включає в себе мету, ієрархію завдань, вихідні методологічні підходи та принципи.

Він дає уявлення про загальну векторну спрямованість фізкультурно-оздоровчої діяльності у вищих навчальних закладах, яка визначається суспільними вимогами держави до майбутнього фахівця (зовнішні цілі) та його особистісними цілями і потребами (внутрішні цілі). За рівнем особистісної усвідомленості, ступеня погодженості з особистістю поділяємо цілі на зовнішні й внутрішні [6, с. 4].

Зовнішні освітні цілі формує держава, суспільство, система освіти. Вони накладаються на цілі, потреби і мотиви особистості, часом обмежуючи і трансформуючи їх, а разом з тим звужуючи поле свободи особистості. Тому основною стратегією реалізації цілей професійної підготовки майбутнього фахівця є робота, спрямована на те, щоб зовнішні цілі були усвідомлені особистістю, прийняті нею як свої, тобто щоб відбулася конвергенція (взаємне узгодження зовнішніх цілей і внутрішніх установок особистості), розпочався мотиваційно-цільовий резонанс у цілепокладанні [4; 6, с. 4].

Внутрішні освітні цілі формуються самою людиною, виходячи з потреб, мотивів. Тому вони вже усвідомлені особистістю і не вимагають додаткових зусиль для їх інтеріоризації.

Рівень розвитку процесу цілепокладання є одним із найважливіших критеріїв розвитку особистості студента [4]. Початкова стадія побудови індивідуальної освітньої траєкторії починається з пізнання та усвідомлення проблеми, необхідності її розв'язання і завершується формулюванням мети.

Отже, конвергенція цілей соціального замовлення майбутніх висококваліфікованих фахівців формує мету процесу фізичного виховання, яка передбачає постійне оновлення системи фізичного виховання, змісту, форм та методів взаємодії в умовах здоров'язбережувального освітнього простору вищого навчального закладу, його ресурсів та можливостей.

Фізкультурна активність студентської молоді залежить від особливостей становлення мотиваційно-ціннісної сфери, що включає сукупність фізкультурно-орієнтованих потреб, інтересів, цілей, ціннісних орієнтацій і переконань особистісного, групового та суспільного характеру [2, 3, 8]. Таким чином, сукупність ціннісних орієнтацій, що сформувалися у студента, забезпечує чіткість і стійкість громадянської позиції, його ставлення до обов'язків, до своїх колег, викладачів і до інших людей в цілому [5].

С.О. Сичов узагальнив сутнісні характеристики поняття «цінність»: по-перше, те, що задовольняє інтереси і потреби особистості; по-друге, особлива індивідуальна реальність, суть якої полягає у її позитивній значущості; по-третє, особлива значущість речей, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта; по-четверте, те, що впливає на мотивацію і вибір способів поведінки людини [7, с. 11].

Ґрунтовне опрацювання досвіду розвитку фізичної культури у різних історичних формаціях дало можливість визначити основні цінності фізичної культури, які необхідно враховувати у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів [7, с. 13]. До таких цінностей належать збереження і зміцнення здоров'я засобами фізичного виховання; фізична активність; фізична і розумова працездатність завдяки виконанню фізичних вправ; здоровий спосіб життя; спортивна вправність за допомогою спеціальних тренувань; фізично-тілесна досконалість; загартування організму; норми особистої гігієни [7, с. 13]. Залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури – це свідоме, осмислене оволодіння молоддю суспільною та індивідуальною значущістю фізичної культури, а також підготовка її до практичної реалізації [5].

Вирішальну роль в оптимальному створенні умов для вирішення цього завдання відіграє застосування особистісно-орієнтованого підходу, під яким варто розуміти методологічну орієнтацію в педагогічній діяльності, що дозволяє забезпечувати і підтримувати процеси самопізнання і самореалізації особистості, розвиток її неповторної індивідуальності за допомогою спрямованості на систему взаємопов'язаних понять, ідей та способів дій. По-перше, особистісно-орієнтований підхід спрямований на задоволення потреб та інтересів в більшій мірі студентів, ніж взаємодіючих з ним державних і громадських інститутів. По-друге, при використанні даного підходу педагог прикладає основні зусилля не до формування соціально-типових властивостей у студентів, а до розвитку унікальних особистісних якостей в кожного з них. По-третє, застосування цього підходу передбачає перерозподіл суб'єктних повноважень в навчально-виховному процесі, що сприяє перетворенню суб'єкт-суб'єктних відносин між педагогами та студентами. Цілком очевидно, що реалізація особистісно-орієнтованого підходу повинна здійснюватися за рахунок найбільш повного врахування індивідуальних якостей особистості і можливостей організму, що росте.

Таким чином, особистісно-орієнтований підхід дає змогу спрямовано формувати фізичну культуру та відповідне позитивне ставлення до цінностей фізичної культури, враховувати здібності, індивідуально-психологічні особливості та мотиви студентів.

Здоров'я є найважливішою передумовою пізнання навколишнього світу, самоствердження і щастя кожної особистості. Поведінка молоді людини визначається багатьма факторами: набутим досвідом, знаннями, вміннями і навичками [1, 2]. Щоб сформувати у молоді усвідомлену потребу у турботі про своє здоров'я, необхідно оволодіти знаннями про способи і шляхи

досягнення відповідного ефекту. У роботі зі студентами спеціального навчального відділення використовувалися наступні освітні технології для формування у них усвідомленої потреби бути здоровими:

- розширення самосвідомості, пізнання свого організму та усвідомлене використання на цій основі оздоровчих методик і фізичних вправ у повсякденному житті, дотримання здоров'язбережувального способу життя;
- активізація самосозідательної діяльності студентів щодо розуміння стану свого здоров'я і шляхів його зміцнення засобами оздоровчої фізичної культури;
- комплексне застосування оздоровчих технологій з використанням видів спорту та рухової активності за бажанням студентів для відновлення, зміцнення і збереження здоров'я;
- духовні інтереси й ціннісні орієнтації як елементи саморегуляції поведінки особистості, як об'єкти виховання та самовиховання.

Самовиховання – це не автономний процес, це виховання самого себе, робота над собою з метою формування якостей особистості, що передбачає досить високий рівень моральної самосвідомості, а також здатність до аналізу своїх вчинків, поведінки, спостереження, адекватної оцінки. Самовиховання – це не лише подолання труднощів, а й самосвідомість та самопізнання, продукт посиленої праці та мотивації. Самовиховання – систематична і свідомо діяльність людини, спрямована на саморозвиток та формування базової культури особистості.

Методологічною базою дослідження стали також загальні, дидактичні та специфічні принципи. У процесі формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до фізичного виховання та здорового способу життя під час занять в експериментальних групах було виокремлено наступні принципи: гармонійного розвитку особистості; зв'язку із життєдіяльністю; свідомості; суб'єкт-суб'єктної спрямованості виховних взаємин; оздоровчої спрямованості та інші.

Принцип гармонійного розвитку особистості полягає в тому, що фізичне виховання в житті людини повинне займати місце, пропорційне, з одного боку, потребам суспільства, а з іншого – інтересам самої особистості.

Застосування принципу зв'язку із життєдіяльністю визначало прикладну функцію фізичного виховання у суспільстві – готувати майбутніх фахівців до діяльності у сфері виробництва, а за необхідності до участі у військово-бойових діях, а також забезпечення відповідного рівня життєдіяльності індивіда у навколишньому середовищі.

Принцип свідомого залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури є основним, оскільки визначає спрямування пізнавальної діяльності студентів й управління нею. Принцип реалізовувався відповідно до мети і завдань занять з фізичного виховання, особливостей експериментального навчання, яке передбачало осмислення і творчий підхід до опанування знань. Дотримання цього принципу в експериментальних групах забезпечувало усвідомлене ставлення до навчально-тренувального процесу, розуміння його мети, завдань, раціональне використання методів, здатність до аналізу занять, їх оцінювання, бажання підвищувати рівень своєї теоретичної і практичної обізнаності.

Принцип суб'єкт-суб'єктної спрямованості виховних взаємин передбачав підвищення зацікавленості та активності у самовдосконаленні, стимулювання самовиховання особистості під час занять з фізичного виховання. Застосування цього принципу в процесі залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури підвищувало діалогічну взаємодію між студентами, що забезпечило інтенсивність емоційних реакцій, перебудову власної поведінки студентів. У процесі реалізації цього принципу передбачалося застосовувати на заняттях з фізичного виховання такі педагогічні умови, в яких студенти мали можливість займати активну особистісну позицію та повною мірою розкритися не тільки як об'єкт виховання, а і як суб'єкт, здатний до творчого самовдосконалення. Саме особистісна позиція суб'єктів (студент-викладач) навчальної та педагогічної діяльності є тим чинником, який дозволяє розв'язати проблеми створення нової методичної системи застосування оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання студентів.

Принцип оздоровчої спрямованості відображає гуманістичну спрямованість фізичної культури у суспільстві. Зміст цього принципу полягає в тому, що фізична культура повинна сприяти зміцненню здоров'я. Формування фізичної культури студентської молоді повинно співвідноситися з її психофізіологічними можливостями. Реалізацією цього принципу була побудова процесу фізичного виховання з врахуванням нозологій захворювань студентів спеціального навчального відділення, рівня їх фізичного розвитку та підготовленості, індивідуальних психоемоційних особливостей студентів, психофізичних вимог до майбутньої професійної діяльності. Педагогічний процес планувався і регулювався відповідно до науково-обґрунтованих підходів до зміцнення організму. При цьому першочергове значення мали методичні принципи фізичного виховання. Усі принципи синтезовані у систему єдиного педагогічного процесу, сприяли створенню оновленої методичної системи застосування оздоровчих технологій та забезпечили успішне її втілення в здоров'язбережувальний освітній простір вищого навчального закладу.

Важливими учасниками у процесі залучення студентів до цінностей фізичної культури є викладачі фізичного виховання. У зв'язку з цим особливо значною повинна бути роль викладача з фізичного виховання як носія змісту освіти, організатора педагогічних умов, які забезпечують результативність діяльності. Визначено, що до його компетенції належить врахування індивідуальних, психологічних і фізичних особливостей студентів, визначення навантаження, адекватного їх можливостям, врахування побажань та інтересів, вирішення оздоровчих, освітньо-виховних завдань, забезпечення різноманітності, новизни та емоційності занять. Тому основні пріоритети в педагогічній підготовці вчителя-гуманіста полягають у створенні умов для розвитку його особистісних якостей: критичності, мотивування, рефлексії, творчості тощо. Саме вони складають основу процесу педагогічної творчості: постійну оцінку педагогічного впливу та своєї ролі в житті студентів, розуміння цінності діалогу, прояв інтересу до їх особистісних якостей. Все це в значній мірі визначає сутність, зміст та спрямованість фізкультурної освіти. В цьому випадку головною цінністю для молоді стає здатність до самоорганізації, розвиток якої забезпечує викладач, створюючи умови та застосовуючи спеціальні засоби для формування особистісних структур свідомості студентів.

Висновки. Вирішення важливого соціального завдання формування здорового способу життя і стійких здорових звичок у студентів, а також свідомого ставлення до власного здоров'я, повинно здійснюватися за рахунок нових підходів в системі освіти.

При цьому необхідна глибока і всебічна модернізація освіти з виділенням необхідних для цього ресурсів і створенням механізмів їх ефективного використання.

Таким чином, особистісно-орієнтоване виховання студентської молоді включає: активне позитивне емоційне ставлення до фізичної культури, сформована потреба в ній, система знань, інтересів, мотивів і переконань, спрямованих на оволодіння цінностями фізичної культури; усвідомлення студентом цінності рухової активності, систематичних занять фізичними вправами; потреба у здоровому способі життя і залучення до цього інших; самоосвіта і самовдосконалення, підтримання високої працездатності та сприяння задоволенню цих потреб іншими у своїй майбутній професійній діяльності; усвідомлення практичної значущості інновацій в оздоровчій фізичній культурі та створення умов для їх реалізації; вміння застосовувати оздоровчі технології для розвитку професійно значущих якостей особистості.

Література

1. Кузнєцова О.Т. Рівень фізичного стану як чинник мотивації студенток спеціальних медичних груп університету до фізкультурно-оздоровчої діяльності / О.Т. Кузнєцова, Л.А. Петрук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія : «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт». – Чернігів, 2013. – Випуск 112. – Т. III. – С. 286–289.
2. Кузнєцова О.Т. Порівняльний аналіз чинників мотивації до занять фізичним вихованням студентів різних учбових відділень університету / О.Т. Кузнєцова // Молода спортивна наука України : 36. наук. пр. Львів : ЛДУФК, 2016. – Вип. 20, т. 1/2. – С. 244 – 250.
3. Кузнєцова О.Т. Створення методичної системи застосування оздоровчих технологій на основі сформованості мотиваційної сфери у студентів / О.Т. Кузнєцова // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Серія 15 : Наук.-пед. проблеми фіз. культури (фіз. культура і спорт) : 36. наук. пр. – Київ, 2016. – Випуск 3К1 (70) 16. – С. 66–71.
4. Якимович В. С. Проектирование системы физического воспитания детей и молодежи на основе личностно ориентированного образования : Автореф. дис. ... д. пед. н. : 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» // В. С. Якимович. – Волжский, 2002. – 51 с.
5. Gryban G.P. Fyzichne vikhovannya u formuvanni dukhovnosti studentiv / G.P. Gryban // Nauka i osvita : naukovo-praktichnyi zhurnal Pivdenного naukovo tsentru NAPN Ukraini. – Odesa, 2012. – (Seriya : Pedagogika i psikhologiya). – №5. – S. 17–21.
6. Zakharina É.A. Formuvannya motivatsii do rukhovoї aktivnosti u protsesi fizichnogo vikhovannya studentiv vishchikh navchal'nikh zakladiv. Avtoref. dis... k. n. z f. v. i sp. za spets. 24.00.02 – Fyzichna kul'tura, fizichne vikhovannya riznikh grup naseleennya. – NUFViS Ukraini. – Kii'v, 2008. – 22 s.
7. Sichov S. O. Teoretiko-metodichni zasady priluchennya student's'koї molodi do tsinnostey fizichnoї kul'turi. Avtoref. dis... d. p. n. za spets. 13.00.07 – teoriya i metodika vikhovannya. – Institut problem vikhovannya NAPN Ukraini. – Kii'v, 2011. – 41 s.
8. Lyu Yun Tsyun'. Motivatsiya fizkul'turno-sportivnoy aktivnosti studencheskoy molodezhi v sisteme formirovaniya ustanovki na zdorovyy obraz zhizni (na primere belorusskoy i kitayskoy studencheskoy molodezhi): avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04. Minsk, 2011. 23 s.

Кузьменко В. Ю., Іванова Г. Я.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

У статті вказано, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти, пов'язано з підготовкою студентів до цілеспрямованого підбору засобів і форм лікувальної фізичної культури, розробки методик застосування фізичних вправ на ранніх етапах лікування, планування і виконання програми подальшого функціонального відновлення і фізичної дієздатності хворого, виявлення і розширення резервних можливостей організму, тренування його і підготовки до фізичних навантажень на роботі і у побуті, повернення до активної участі у житті суспільства. Авторами професійна компетентність фахівця з фізичної реабілітації розглядається як володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні трудові функції, спрямовані на відновлення втрачених функцій організму чи окремих органів та на відновлення фізичних якостей людини.

Ключові слова: формування, професійна компетентність майбутні фахівці з фізичної реабілітації, вища фізкультурна освіта.

Кузьменко В. Ю., Іванова Г. Я. Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации как приоритетное направление высшего физкультурного образования. В статье указано, что формирование профессиональной компетентности будущих специалистов по физической реабилитации, как приоритетное направление высшего физкультурного образования, связано с подготовкой студентов к целенаправленному подбору средств и форм лечебной физической культуры, разработки методик применения физических упражнений на ранних этапах лечения, планирование и выполнение программы дальнейшего функционального восстановления и физической дееспособности больного, выявление и расширение резервных возможностей организма, тренировки его и подготовки к физическим нагрузкам на работе и в быту, возвращение к активному участию в жизни общества. Авторами профессиональная компетентность специалиста по физической реабилитации рассматривается как владение человеком способностью и умением выполнять определенные трудовые функции, направленные на восстановление утраченных функций организма или отдельных органов и на восстановление физических качеств человека.

Ключевые слова: формирование, профессиональная компетентность будущие специалисты по физической